

TNC AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
Box 5243
102 45 STOCKHOLM
Tfn 08-24 92 90

Årgång 22 (1980):4/5

TNCs GÅNGNA 40 ÅR - OCH DE KOMMANDE TRE

TNC fyller 40 år den 31 januari 1981. Händelsen infaller när TNC just börjat arbeta med en ny inre organisation stöttad av en breddad basfinansiering. Basfinansieringen i sin tur är grundad på en verksamhetsplan för de närmaste tre åren, vilken kan ses som det första, synliga resultatet av den nya organisationen.

Organisationen, som prövats på försök sedan april i år, innebär att personalen på kansliet fått ett inflytande över verksamheten grundat på en kollektiv samverkan. Personalen har inom sig utsett en ordförande som även är föredragande inför styrelsen.

Verksamhetsplanen är uppställd i programform och består av ett basprogram och ett övrigprogram. Basprogrammet beskriver vilka aktiviteter TNC skall använda basfinansieringen till, och övrigprogrammet innehåller externt finansierade projekt.

Basfinansieringen består av bidrag från DFI, Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, BFR, Statens råd för byggnadsforskning, STU, Styrelsen för teknisk utveckling och avgifter från medlemmar och stödare.

INNEHÅLL

TNCs gångna 40 år - och de kommande tre.....	s. 1
Terminologi i svensk standard åtkomlig för terminalsökning.....	s. 2
Nomenklaturverksamheten vid FMV.....	s. 3
Notiser.....	s. 4
Årsmötet.....	s. 5
Register över TNC-artiklar.....	s. 5
Termfrågor i urval.....	s. 6

Bilaga: Register över TNC-artiklar

Basprogrammet är uppdelat i sju delprogram: Informationsförsörjning och termbanksarbete, Terminologinormering, Teknikspråkvård, Rådgivning och granskning, Marknadsföring och försäljning, Utvecklingsarbete samt Gemensamma funktioner.

Det första delprogrammet tar fasta på behovet av en systematiserad hjälp vid terminologisk informationssökning och handlar om insatser som bör göras för att utveckla bibliotekets utåtriktade upplysningstjänster och vidareutveckla TERMDOK som ett system för en allmänt tillgänglig termbank.

Delprogrammet Terminologinormering omfattar TNCs traditionella produkt,

ordlistan. Under de senaste åren har ordlistor kunnat framställas enbart som särskilt finansierade uppdrag, men med den nya basfinansieringen kan insatser göras på specialområden inom TNCs område där behov föreligger men där medel tidigare saknats eller varit otillräckliga. Exempel på sådana insatser är termrekommendationer av intresse för myndigheter, verk och organisationer, termer som behövs i föreskrifter, råd, standarder och forskningsrapporter.

Det tredje delprogrammet avser insatser för att få den utarbetade terminologin spridd och tillämpad. Målet för denna del av verksamheten skall vara att användarnas texter skall bli mer lättlästa med bibehållen klarhet. För att nå detta mål kommer TNC att utarbeta en lärobok i terminologi samt regler och anvisningar för det tekniska språket.

Avsikten med det fjärde delprogrammet är att nivån på rådgivningen och granskningen åt TNCs intressenter skall höjas, särskilt med användande av TNCs datoriserade termbank.

Inom det femte delprogrammet faller insatser för att marknadsföra både TNC som organisation och TNCs produkter.

Det sjätte delprogrammet är det mest framåtsyftande. Här har avsatts medel för utveckling av verksamheten genom att uppkomna frågor systematiseras och förs samman till lämpliga utvecklingsprojekt, ett arbete som kommer att bedrivas i intim samverkan med TNCs språkliga rådgivare. Bland exempel på sådana projekt kan nämnas undersökning av genomslagskraften hos rekommenderade termer, och principer för ordbildning inom tekniska områden.

Det sjunde delprogrammet har titeln Gemensamma funktioner och innehåller alla de delar som krävs för organisationens inre arbete, dvs. lokaler, maskiner och andra hjälpmedel, och däribland också insatser för att förbättra styrfunktionen och rapporteringen.

Övrigprogrammet slutligen, som är ett

komplement till basprogrammet, skall drivas i projektform med insatser på särskilt angelägna områden. Genom den information som övrigprogrammet ger kommer TNC att få värdefulla styripulser för basverksamhetens inriktning. Övrigprogrammet skall vara ekonomiskt självbärande.

Till den som är intresserad sänder TNC gärna hela verksamhetsplanen. Ring 08-24 92 90 eller skriv till TNC, Box 5243, 102 45 STOCKHOLM.

TERMINOLOGI I SVENSK STANDARD ATKOMLIG FÖR TERMINALSÖKNING

Idén att maskinläsbart registrera terminologi i svensk standard formulerades mer i detalj i början av år 1979. TNC planerade då en ny fas i sin termbankshantering, där tonvikten lades på uppbyggnaden av en stor bank som skulle göras allmänt tillgänglig för åtkomst via terminal. I denna situation ansåg TNC att den blivande banken borde rymma all svensk teknisk terminologi över en viss, tämligen väl definierad auktorisationsnivå. Det förslag som TNC förde fram, och som nu håller på att förverkligas, är att banken skulle innehålla terminologi från giltig svensk standard (dels ordlistestandard, dels SS-betecknad standard med s.k. insprängd terminologi) och från aktuella TNC-ordlistor. När förslaget förverkligats har man skapat grunden för en svensk, nationell termbank, TERMDOK, med tyngdpunkten inom teknikens terminologi.

Inledningsvis kommer TNC i samarbete med SIS att inbjuda användare i en sådan omfattning att de administrativa följderna av denna nya verksamhet kan hållas inom rimliga gränser. Vad kommer vi då att erbjuda? Grundprincipen är att brukaren med hjälp av termbankens söksystem avgränsar en mindre datamängd, som han kan inspektera i lugn och ro på sin terminal. Innehållet i denna terminologiska databas är såsom i andra databaser uppdelat i poster. Termbankens poster kallar vi termposter, var och en bestående av

åtmistone en term, en källhänvisning och en förklaring av något slag (definition, ordförklaring, hänvisning till figur e.d.). I de flesta fall innehåller posten också termmotsvarigheter på andra språk. Med lämplig sökstrategi (och under förutsättning att rätt grundmaterial finns i banken) kan användaren få svar på frågor såsom:

- har termen a definierats eller förklarats i svensk standard eller i TNC-ordlistor
- i vilken publikation har termen b behandlats
- hur definieras termen c
- vilka motsvarigheter på andra språk har den svenska (eller engelska, franska, ...) termen d
- finns det någon definition eller förklaring som innehåller orden e, f och g och vilken är i så fall termen som definieras
- vilka termer innehåller ledet -h-, oberoende av plats
- finns det några publikationer som i sina titlar har ordet i och vilka termer behandlas där?

Den drivne terminaloperatören kan säkert finna många fler tillämpningar, men för det krävs en mer ingående kännedom om bankens uppbyggnad än vad denna artikel rimligen kan ge. Mer om detta i ett kommande nummer av TNC-Aktuellt.

NOMENKLATURVERKSAMHETEN VID FMV

TNC-Aktuellts serie om terminologiarbete hos medlemmarna fortsätter med en redogörelse av Folke Gradin, Försvarets Materielverk (FMV) om nomenklaturarbetet vid verket.

Grunderna för nomenklaturverksamheten vid Försvarets Materielverk beskrivs på det här sättet i verkets arbetsordning:

Mål

Att tillgodose FMVs behov av service och annan medverkan inom verksamhetsområdet så att den totala

resursinsatsen optimeras.

Omfattning och inriktning

Nomenklaturverksamheten omfattar utformning av materielbenämningar, klargörande av tekniska termer och uttryck, ordlistearbete och rådgivning i nomenklaturfrågor samt skapande av en för försvarsmakten gemensam förvaltningsnomenklatur.

Dessa fastställda grunder har präglat uppläggningsen av verksamheten vid nomenklaturenheten.

Materielbenämningar är i huvudsak "tekniska termer". De fastställs i allmänhet i samband med materielens registrering i en databas, där även beteckning och viktigare tekniska data förs in. Antalet "tekniska termer" som utgör benämningar är stort, kanske bortemot 50 000, och nya kommer till varje dag. Det skulle knappast vara möjligt att behandla varje sådan som en unik "teknisk term".

Nomenklaturenheten biträder med råd som baseras på regler fastställda av Överbefälhavaren (ÖB) eller den som han har delegerat fastställanderätten till. I dessa regler sägs bl.a. att överallt där så är möjligt skall svensk standard tillämpas i såväl materielbenämningar som kompletterande tekniska uppgifter.

Arbetet med teknisk nomenklatur sammankopplas i allt större utsträckning med TNCs och standardiseringsorganens arbete. Representanter för FMV deltar i många av de arbetsgrupper som sysslar med terminologi. Ett led i samordningen är att den databas om ca 25 000 termer från svensk standard, som FMV arbetat fram, nyligen överförts till SIS-TNC-projektet "Registrering av terminologi i svensk standard". Termerna blir därmed tillgängliga i TERMDOK.

Ordlistearbete är som bekant en långdragen historia med många remisser och ändringar. Nomenklaturenheten, som bara har två tjänster förslår, inte för ett effektivt sådant arbete. Här sker det huvudsakliga arbetet i små

kontaktgrupper bestående av experter från sakavdelningarna och med nomenklaturenheten som sekretariat. Behovet av ordlistor, som är speciellt avsedda för försvarsmakten, minskar efterhand som TNC-ordlistor kommer och svensk standard byggs ut på terminologisidan.

Förvaltningsnomenklaturen intar en särställning i försvarsmaktens nomenklaturvärld. FMVs ställning som central förvaltningsmyndighet för försvarsmaktens materiel och andra förnödenheter (med några undantag) präglar kraven på nomenklaturverksamhetens kvalitet. Det är ett omfattande arbete, som utförs på många håll inom försvaret, för vilket FMV fått uppdraget att vara sammanhållande. Verket löser detta uppdrag genom att ta emot förslag för granskning och bearbetning - anpassning till gällande nomenklatur inom området.

Som hjälpmedel har nomenklaturenheten den nämnda databanken, kortregister med ingång på termens benämning (ca 7000 termer), fackordlistor från TNC och ordlistor utgivna av andra organ.

NOTISER

Infoterm-möte för termbankssakkunniga

Den 24-26 september 1980 anordnade Infoterm ett möte i Wien, där TNC representerades av Kjell Åström. Bakgrunden till mötet var följande. TNC deltog i "First International Conference on Terminological Data Banks" 2-3 april 1979, arrangerad av Infoterm. Vid konferensen formulerade man ett antal rekommendationer. I en av dem slogs fast att Infoterm skulle "undertake or (...) arrange for a comparative study to be undertaken of the categories (data elements) employed in different term records for ordering and identifying terminological data".

Infoterm ställde senare samman en jämförande studie av terminologiska dataelement baserade på terminologins teori och dataelement (ett dataelement

är den minsta logiska enheten i en datamängd) från de fungerande termbankerna runt om i världen. Vidare föreslog man att ett arbetsgruppsmöte med termbanksspecialister skulle ägnas åt frågor såsom terminologiska dataelement, utbyte av terminologiska data, datakvalitet och jämförbarhet hos klassifikationssystem. Detta förslag förverkligades i form av Wien-mötet i september, som Infoterm betitlade "Meeting of experts on terminological data elements".

Mötesdeltagarna såg följande skäl för att samlas. Antalet operativa termbanker i världen kan fortfarande räknas på två händers fingrar. Skiljaktigheterna i uppbyggnad mellan dessa banker är i och för sig stundtals rätt stora, men inte särskilt förödande för samarbete i form av t.ex. utbyte. Om de banker som nu planeras på olika håll i världen tillåts uppstå helt oberoende av de redan befintliga kan man dock befara allvarliga komplikationer. Mötet skulle därför resultera i handfasta hjälpmedel för kommande termbanksbyggare att nå resultat vars jämförbarhet på väsentliga punkter skulle vara tillfredsställande. Dessa hjälpmedel bestod främst av en rekommenderad mängd dataelement, i vilken man kunde botanisera för att skapa sig ett lämpligt termpostformat, och en sammanställning av praktiska beskrivningar av redan genomfört termbanksbyggande. Vidare utfärdade mötet några rekommendationer för utbyte av terminologiska data och bedömning av deras kvalitet. Dessutom uppdrog man åt Infoterm att genomföra en studie över befintliga klassifikationssystem inom terminologiområdet och deras användning.

Drygt 20 delegater fanns på plats, huvudsakligen från Europa (Danmark, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Storbritannien, Sverige och Österrike), men även från Nordamerika (Canada, USA) och Latinamerika (Venezuela).

Studiebesök på TNC

Den 24 september besöktes TNC av Ove Kullerstedt från Stockholms universitets generalistutbildning. Detta är en utbildning med endast ett par år på nacken. De förkunskaper som krävs är minst 60 poäng i ett naturvetenskapligt ämne. Utbildningens mål är enligt kursplanen "att till studerande som redan har en naturvetenskaplig eller teknisk utbildning meddela sådana kunskaper och färdigheter som erfordras för att, för utomstående icke sakkunniga, presentera vetenskaplig och teknisk information av betydelse för den politiska, ekonomiska och sociala utvecklingen, på ett sakligt, effektivt och etiskt tillfredställande sätt".

Ove Kullerstedt fick en inblick i hur TNC samlar, förvaltar och sprider information om teknisk terminologi.

Den 13 oktober besöktes TNC av adjunkt Marianne Levander med elever från Ahlsjöströmska skolans humanistiska linje, årskurs 2. I ämnet allmän språkkunskap hade man något berört teknisk terminologi och genom att besöka TNC ville man inhämta mer kunskaper

ÅRSMÖTET

TNCs representantförsamling håller årsmöte torsdag 23 april 1981. Vid mötet kommer bl.a. styrelse att väljas för den kommande treårsperioden. Lokal blir som förra gången SMS, Jungfrugatan 10, Stockholm.

REGISTER ÖVER TNC-ARTIKLAR

TNC-Aktuellt har under 1970-talet innehållit artiklar om fackspråk, enskilda termfrågor, redogörelser för terminologiskt (sam)arbete både nationellt och internationellt, beskrivningar av utvecklingen av system TERMDOK m.m. m.m.

På TNCs kansli har vi många gånger känt ett behov av att ha ett

10-årsregister över artiklarna, så att vi lättare kan hitta sådant som skrivits tidigare.

Nu när vi tagit fram ett sådant register tror vi att det kan vara till glädje och nytta också för TNC-Aktuellts läsare. Det biläggs därför detta nummer av TNC-Aktuellt.

TNC har några överexemplar av nästan samtliga årgångar TNC-Aktuellt. Den som saknar och gärna vill ha ett gammalt nummer kan begära det på tfn 08-24 92 90.

TERMFÄRGOR I URVAL.

Material för spalten Termfrågor i urval hämtar TNC från det dagliga rådgivningsarbetet. Många gånger är dessa frågor bundna till ett speciellt textsammanhang, och de är därför inte alltid lämpade att tas upp i TNC-Aktuellt.

Vi försöker nu att på ett nytt sätt få fler frågor till TNC. Vi hoppas att läsarna av TNC-aktuellt med hjälp av kupongen nertill skall skicka in en kort fråga som kan gälla nya och gamla termer, definitioner, översättningar (till svenska), lämpliga eller olämpliga uttryckssätt, problem med ordens sammanfogning till nya ord m.m. Välkomna med frågor!

Svaren från TNC får även i fortsättningen ses som ett ställningstagande som inte alltid är slutgiltigt, eftersom flera terminologiska problem kan vara förknippade med frågan. Ett syfte med publiceringen är att stimulera till synpunkter från andra läsare än den som ställt frågan.

Ibland inträffar det att en TNC-term inte slår igenom bland fackmän i gemen.

Ett sådant fall är vippfönster, som i TNC 60 beskrivs som "en ny typ av vridfönster med glidskenebeslag i karmsidstyckena". Många olika uttryck används idag för att beteckna denna fönstertyp men sällan den vi rekommenderat. Anledningen är troligen, att "vippfönster" av många tidigare använts i en annan betydelse. En ytterliggare komplikation med termen "vippfönster" är, att den

knappast känns ändamålsenlig för den typ av fönster som har glidskenebeslagen placerade i karmöverstycket och karmunderstycket. På en förfrågan från Byggstandardiseringen har vi därför beslutat oss för att som synonym rekommendera termen glidskenefönster. I nyare facklitteratur tycks ett närbesläktat uttryck dominera, men i samråd med SNIRI och Byggtjänst, m.fl. har vi valt det enligt vår mening mer beskrivande "glidskenefönster".

Fråga: Skall vi i svenskan övergå till att använda punkt i stället för komma som decimaltecken i takt med datorernas intåg på kontoren?

Svar: Med datatekniken sprids det amerikanska (och engelska) bruket av punkt som decimaltecken. Detta strider mot det entydiga svenska systemet med decimalkomma i tal och skrift ("tre komma fem" och 3,5), Också i internationell standard har man fastställt att decimaltecknet skall vara komma. Det finns därför inget skäl till att ändra till punkt. I stället bör man vid beställning av bl.a. ord- och textbehandlingsutrustning kräva att få en ändring av programvaran så att decimalpunkt blir komma.

Punkt bör också ersättas av mellanrum vid gruppering av mer än tre siffror i heltal. Hänsyn måste dock tas till post- och bankväsendets behov av säkerhet mot att mellanrummet utnyttjas i illvilligt syfte. Därför kan punkt vara nödvändigt i sådana sammanhang.

Till "Termfrågor i urval", TNC, Box 5243, 102 45 STOCKHOLM.

Min fråga är:.....
.....
.....

Namn.....

Adress.....

Tfn.....